

Könyvrecenziók

Felnőttoktatás – nemzetközi összehasonlításban

Az emberi társadalom fejlődésének kulcsa mindenkor a társadalmi tudás növekedése, az egyéni tudás változása. Az iparosodást követően a tudás megalapozása egyre inkább a fiatalok intenzív oktatás és szakképzés feladata lett. A gazdasági változások és társadalmi következményei azonban állandósították a szükséges tanulást – ami a felnőttképzésre irányította a figyelmet. A folyamat országonként az oktatási rendszer jellegéből adódóan változott – ez pl. jól követhető a népművelés német- és magyarországi értelmezésében és alakulásán.

Maróti Andor új könyvében¹, a *Nemzetközi összehasonlító felnőttoktatásban* elsőként taglalja azokat a közvetlen és közvetett hatásokat, amelyek a hazai felnőttoktatást külföldről érték. Így a kötet nem csupán összehasonlítás, hanem kritikai tükrökön keresztül azoknak a következményeknek, amelyek egyes külföldi minták étvételével a felnőttoktatásban megtörténtek. A mű fejezetei rendszeresen vezetnek az olvasót, aki így könyvben értelmezi majd a befejező részt, a Felnőttoktatás világkonferenciái fejezetet. Az összehasonlító felnőttképzés fejezet elvi és szemléleti feldolgozása azoknak az alapvetéseknek, amelyek birtokában célirányosan lehet tájékozódni az összehasonlító felnőttképzés tényleges követelményeiről. Elemző és mindig vitát kiváltó kérdés a pedagógiai és andragógiai összefüggések értelmezése. A témában – bár itt előfeltételnek tartjuk a kellő alapismeretek birtoklását - rendszerelvű magyarázatot kapunk a szerző több évtizedes tapasztalatai és tudományos felfogása alapján a *pedagógia és az andragógia összehasonlítása* fejezetben. Értelmezésében és magyarázatában eljut a kijelentésig, hogy „a pedagógia és az andragógia között mégis csak van szorosabb összefüggés” /88/ megerősítve azt a véleményünket, hogy pedagógia nélkül semmiféle andragógia nem lehet eredményes. Nagy történelmi távlatokat fog át, korszakokon átívelő folyamatot illusztrál az *Irányzatok a felnőttoktatásban* című fejezet. Ebben a filozófiai megközelítések mentén felsorakoznak a felvilágosodás, a romantikus népművelés majd az ipari társadalomhoz kapcsolható irányzatok. A perszonalisztikus, társadalmi reformista, egzisztencialista felfogás, a humanisztikus majd progresszív, radikális irányzatok után az ezeket látszólag meghaladó informatív társadalomhoz köthető irányzatok sorakoznak. A kommunikatív, a konstruktivisták, az integratív és identitáselméleti irányzatok a személyes tudás, tehetség, sőt a politika tereit érintik. Ez a fejezet talán a legjobban kifejezi a felnőttoktatás, mint társadalmi részrendszer sokoldalúságát, ugyanakkor azt a jelenségét, hogy minden új nemzedék megújuló felnőttoktatással néz szembe.

Az irányzatok megfogalmazása a filozófiai általánosítás szférájába emelt felismerésekkel a maga konkrét módján jelenik meg a felnőttoktatásban. Maróti Andor feldolgozása megerősíti, hogy a felnőttoktatási rendszer jellegét, belső folyamatait két általános tényező, a politika és a tudomány helyzete határozza meg. A nemzetközi összehasonlítás szempontjait és érvelését az értékorientált rendszerekkel való azonosulás meg a piac figyelembevétele alakítja. A létrejött helyzet védelme vagy

¹ Maróti Andor (2010) *Nemzetközi összehasonlító felnőttoktatás*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp.

befolyásolásának, javításának módját és irányát e nagyobb, átfogó értékekkel, s rendszerekkel való azonosulás alapján vezetik le, alkalmazzák a felnőttoktatásra. Mindezt azonban áthatja és befolyásolja a társadalom egészségének konzerválására, múltidézésre vagy éppen változtatására s annak meghatározott módjaira vonatkozó aktuális vagy stratégiai igény s a preferenciákhoz kapcsolódó gyakran érzelmi kötődés. Mindezek után az utolsó fejezetben *A felnőttoktatás világkonferenciái*-nak tematikai sorakoznak. Szerzőnk lényegre törő feldolgozásában a változó témák közepontjában mindenütt megtaláljuk a tanulás központi fontosságát, annak szervezeti megoldásra és az egyéni öntanulásra való mozgósítás közös célú, de helyileg megoldandó feladatait.

A tömör és tanulságos fejezetek nyomán *Az önellenőrző kérdések* talán figyelemzetésként, talán a felnőttoktatás újragondolásáért mindenképpen hasznos eszköz felnőttoktatási tudásunk megerősítéséül. A mű szakmai nyelvezete Maróti Andor stílusában változatlanul olvasmányos, a Nemzeti Tankönyvkiadó igényes kiadása méltó kerete a felnőttoktatást érdemben szolgáló műnek.

Krisztián Béla

A kultúraért és felnőttképzésért

A bajai Eötvös József Főiskolán egy új hagyomány indult útjára 2010-ben. Az intézményben minden oktatót, aki betölti a 60. életévét egy ünnepi kötettel lepik meg. Az első ilyen könyvet Sári Mihálynak készítették el, amelynek címe: *A kultúraért és a felnőttképzésért*². Ünnepi kötet Sári Mihály 60. születésnapjára. Az írásművet Majdán János és Tóth Sándor Attila szerkesztette, amely az Eötvös József Főiskolai Kiadó gondozásában látta meg a napvilágot.

A könyv – a tartalomjegyzéke alapján – számtalan témát érint. A tanulmánykötetben a szerzők alapvetően saját kutatásukat, az általuk vizsgált saját kérdéskörüket mutatják be, így olvashatunk benne többek között a Dunagőzhajózási Társaság történetéről, de a Munkaügyi rendszerváltásról is.

A kötet 262 oldala három fejezetre tagolódik. Az 1. fejezet a köszöntéseket tartalmazza. Rövid áttekintést kapunk *Majdán Jánostól*, az Eötvös József Főiskola rektorától, *Kiss Attilától*, Hajdúböszörmény polgármesterétől, Sári Mihály egykori tanítványától és *Soós Páltól*, a KLTE Művelődéstudományi és Felnőttképzési Tanszékének egykori vezetőjétől, hogy miképpen kapcsolódik illetve kapcsolódott az ő életükhöz Sári Mihály. Ez a legrövidebb egység a kötetben.

A 2. rész sokrétű kutatásokat tár az olvasó szeme elé. Ebben a fejezetben hazai szerzők tanulmányait olvashatjuk. Ez egy nagyobb terjedelmű egység, amelyben az olvasó mazsolálgathat a különböző magyar kutatások, tanulmányok közül. Mindenki megtalálhatja a számára érdekes írást, hiszen a könnyed témáktól a földrajzos szakmai írásokig bezárólag sokszínű a paletta az ünnepi kötet tematikáját illetően. *Maróti Andor* két írását is megtalálhatjuk a kötetben. Az egyikben – amelynek címe: „Kopernikuszi fordulat” a felnőttek tanításában – a felnőttek tanításának korszakait mutatja be 1970-től a 20. századig. Ebben az írásában a neveléstudomány egy olyan

² Majdán János – Tóth Sándor Attila szerk. (2010): *A kultúraért és a felnőttképzésért. Ünnepi kötet Sári Mihály 60. születésnapjára*. Eötvös József Főiskolai Kiadó, Baja.

területébe enged bepillantást, amely a mai napig izgatja a kutatókat és oktatókat egyaránt. Maróti Andor szerint a lifelong learning, azaz az egész életen át tartó tanulás csak akkor működik, ha rendszerként fogjuk fel. Hozzáteszi továbbá, hogy az oktatás egyik feladata a válaszkeresés a meg nem oldott problémákra. Maróti Andor tanulmánya szerint az iskoláknak azt a célt kellene szolgálniuk, hogy a tanítványaik az iskolán kívül és az iskoláztatás után is művelődjenek. Több olyan neveléstudományi kutatást lehet olvasni, amely az andragógiával, a lifelong learning-gel foglalkozik és azokban is megjelenik Maróti Andor felvetése, amely szerint művelődni kell az iskolai évek után is. Többek között *Koltai Dénes*, a PTE FEEK dékánja, *Farkas Éva*, a SZTE tanára és *Juhász Erika*, a DE tanára is foglalkozik az iskolán túli tanulás kérdéseivel.

Maróti Andor másik írásából – amelynek címe: Problémák és lehetőségek a felnőttoktatás összehasonlító kutatásában – kiderül, hogy a tanulmány szerzője az 1993 októberében nyilvánosság elé tárt kutatás kapcsán került közel az összehasonlító felnőttoktatással. A vizsgálat a felnőttoktatás újraértelmezéséről szólt, amelyet a Szlovéniai Felnőttoktatási Intézet kiadásában, 1993-ban a *Rethinking Adult Education for Development* című kiadvány első kötetében publikáltak. Ez az elemzés egy kérdőívre koncentrált, amely hat kérdést tartalmazott: „Hogyan értelmezi Ön ma felnőttoktatást? Véleménye szerint milyen kapcsolat van a pedagógia és az andragógia között? A jelenlegi felnőttoktatás filozófiája és gyakorlata szükségessé teszi-e alapfogalmainak az újragondolását? (Ha igen, mik ennek az okai?) Milyen helyet foglal el a felnőttoktatás az Ön országban, vagy kellene elfoglalnia? Milyen mértékű a felnőttoktatás iránti egyéni érdeklődés, és milyen felelősséget vállalnak benne a vállalatok, szervezetek, helyi közösségek és az állam szervei? Melyik eszmét vagy célt tartja legértékesebbnek a felnőttoktatás számára?” (Majdán-Tóth, 2010. 81. o.) A világ különböző országaiba 195 szakértőnek küldték el a kérdőívet, ám mindössze 32 országból 88 válasz érkezett vissza. Magyarországról három hozzáértő választott: *Fukász György*, *Maróti Andor* és *Soós Pál*.

Ebben a fejezetben kapott helyet *Kozma Tamás* írása is, amelynek címe: A felekezeti oktatás társadalmi funkciói. A szerző a felekezeti oktatás jelenkori történetének három szakaszát – 1980, 1989-1990, 2000 – mutatja be. A tanulmány szerint a hármas tagolódás azért állja meg a helyét, mert 1980-ban a felekezeti oktatás az állami oktatás egyik alternatívájaként jelent meg, az 1989-1990-es fordulatot követő néhány esztendő a felekezeti oktatás tekintetében csupán egy „kegyeleti korszak”-nak tekinthető, s a 2000-es esztendőt követően a világ megváltozott, beléptünk az Európai Unióba, így a felekezeti iskolák ismét előtérbe kerültek Európa-szerte.

Az olvasó szeme elé tárul a felekezeti oktatásügy előtérbe kerülésének folyamata. *Kozma Tamás* leírja, hogy a felekezeti oktatásnak kulcsszerepe lehet a kulturális különbségek áthidalásának sikerességében, mely nemcsak az európai hagyományok őrzésében, hanem az európai jövő alakításában is alapvető szerepet játszhat.

A 3. egység a magyar és külföldi szerzők tollából származó idegen nyelvű tanulmányokat mutatja be. Három – angol, német és cseh – nyelven olvashatjuk az érdekes írásokat. A második fejezethez képest ez egy rövidebb lélegzetvételi résznek mondható. E fejezet olvasása során adódhat a kérdés, hogy a cseh nyelven írt tanulmányok közzététele milyen befogadó közönséget szólít meg, hiszen az angol és a német mellett – bár a cseh nyelvterület közel fekszik hazánkhoz – a cseh mégsem tekinthető Magyarországon egy általánosan beszélt, használt és tanított idegen nyelvnek.

Bebesi György angol nyelven közölt írásában azt vizsgálja, hogy a 40 év szovjet mintájú szocializmus hogyan hatott a mai magyar társadalmi közgondolkodásra, illetve milyen szerepet játszik a kapitalizmus jelenlegi magyarországi formájához történő általános viszonyulásban. A tanulmányban a szerző kitér az Európai Unióhoz történő csatlakozást követő csalódásra, és rámutat, hogy az össztársadalmi pesszimizista hangulat, a veszteségérzet elfedi azokat az előnyöket is, amelyek a régi rendszerrel szemben az új parlamenti demokráciában látványosan jelentkeztek. Ebben az egységben egy-egy további írásművet olvashatunk még *Peter Bendixen*-től, *Matthias Theodor Vogt*-tól és *Alena Nevešovská*-tól is.

A kötet a következőkben bemutatja Sári Mihály tudományos munkásságát és megismerhetjük a könyvben írt tanulmányok szerzőit is. Az ünnepi mű végén egy képmelléklettel is találkozunk az olvasó, mely Sári Mihály mellett a hozzá köthető személyeket is felvonultatja. A tanulmánykötet egyik erénye a kiváló, könnyed stílus. A mű hasznos mindenkinek, aki a neveléstudományok területén kutat, oktat, vagy pusztán érdeklődik, hiszen az olvasó bebocsátást nyer a neveléstudomány számos kiemelkedő alakjának jelenlegi kutatásaiba.

Dominek Dalma Lilla
PhD hallgató